

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ekonomikas demokrātija iekšējā tirgū"

(2009/C 175/04)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 27. septembrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Ekonomikas demokrātija iekšējā tirgū".

Par dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 6. novembrī. Ziņotāja – **SÁNCHEZ MIGUEL kdze**.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 449. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 3. un 4. decembrī (3. decembra sēdē), ar 110 balsīm par, 29 balsīm pret un 22 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi.

1.1 Patiesa demokrātija iekšējā tirgū ir viens no pamatnosacījumiem, lai nodrošinātu Eiropas iedzīvotāju tiesību ievērošanu. Tikai īstenojot minēto mērķi, visi tirgus dalībnieki izpratīs un atbalstīs iekšējā tirgus nozīmīgumu Eiropas integrācijas procesā.

1.2 Patērētāju tiesību aizsardzība līdz šim ir bijis veids, kā panākt dažādu tirgus dalībnieku līdzsvaru, savukārt, īstenojot Eiropas konkurences politiku, ir radīti juridiskie instrumenti, kas mazina konkurences ierobežojumus, kuri ļoti negatīvi ietekmē patērētājus, darba ņēmējus un sabiedrību kopumā.

1.3 Ekonomikas demokrātija iekšējā tirgū ļaus ne tikai nodrošināt visu tirgus dalībnieku vienlīdzību, bet arī uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Tas panākams,

— izstrādājot un ieviešot konkurences noteikumus, kā arī atzīstot, ka patērētāji un citas ieinteresētās puses jāiesaista to iestāžu darbā, kas Kopienas un valstu līmenī atbildīgas par minēto jomu;

— pilnveidojot minēto politiku, lai aizsargātu to pušu ekonomiskās intereses, kuras tieši ietekmē negodīga konkurence.

1.4 Lai sasniegtu minēto mērķi, jāīsteno vairāki praktiski pasākumi, kas ļautu palielināt un arī turpmāk nodrošināt visu iekšējā tirgus dalībnieku uzticēšanos. Veicot minētos pasākumus, galvenā uzmanība jāpievērš šādiem jautājumiem:

— valstu tiesību aktu saskaņošanai un tuvināšanai vismaz tādās svarīgās jomās kā materiālās un procesuālās tiesības;

— tirgus dalībnieku aizsardzībai, kurai jāklūst par vienu no Līgumos noteiktajām pamattiesībām, bez vajadzības neieviešot jaunas procedūras, lai nepalielinātu administratīvo slogu;

— tirgus dalībnieku iesaistīšanai struktūrās, kas regulē konkurenci, kā arī elastīga informācijas tīkla izveidošanai, ko EESK jau vairākos atzinumos ierosinājusi.

1.5 EESK ir aktīvi darbojusies, lai veicinātu vienlīdzību visās politikas jomās un plašāku pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu Kopienas struktūrās, īpaši tajās, kuras nodarbojas ar konkurences regulēšanas jautājumiem. Komiteja uzskata, ka iekšējā tirgū ir jānodrošina demokrātija, lai sasniegtu Lisabonas stratēģijā izvirzītos mērķus, proti, palielinātu ekonomikas konkurētspēju un dinamiku.

2. Ievads.

2.1 Lisabonas līgumā, ar ko paredzēts grozīt arī Līguma par Eiropas Savienību (LES) 6. pantu ⁽¹⁾, noteikts, ka Savienība atzīst tiesības, brīvības un principus, kas noteikti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā ⁽²⁾, kurai ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem.

2.2 Hartā noteikts arī, ka Savienība atzīst līdztiesības principu un tiesības uz īpašumu, kā arī nodrošina patērētāju tiesību aizsardzību un vispārējas nozīmes pakalpojumu pieejamību. Tās ir tiesības, kas ietekmē iekšējā tirgus darbību un izveidi.

2.3 Iedzīvotāju vienlīdzības princips ir viena no ES pamatvērtībām (LES 2. pants), un kā Savienības demokrātijas princips saskaņā ar LES 9. pantu ir jāievieš visās ES darbībās – arī saimnieciskajā darbībā iekšējā tirgū.

2.4 Vienīgi ES ir tiesības pieņemt konkurences noteikumus ⁽³⁾, kas vajadzīgi iekšējā tirgus darbībai (3. panta 1. punkta b) apakšpunkts).

(1) Panti ir numurēti atbilstoši Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētajai versijai (OV C 115, 9.5.2008.).

(2) Formulējums attiecas uz Hartas grozījumu (Strasbūrā, 2007. gada 12. decembrī), kas publicēts OV C 303, 2007. gada 14. decembrī. Šī otrā redakcija bija nepieciešama, jo pēc Hartas pirmās pieņemšanas Nicas samītā 2000. gadā tā tika papildināta ar zemsvītras piezīmēm.

(3) Skatīt "Pamatnostādnes par horizontālo apvienošanas novērtēšanu saskaņā ar Padomes Regulu par uzņēmumu koncentrāciju kontroli" (OV C 31, 5.2.2004., 5. lpp.).

2.4.1 Jāpiebilst, ka slepena vienošanās un dominējošā stāvokļa izmantošana (konkurences noteikumi) jo īpaši iekšējā tirgū nav pieļaujama un tādēļ ir aizliegta, jo minētās darbības negatīvi ietekmē patērētājus, uzņēmumus un citus tirgus dalībniekus, piemēram, darba ņēmējus.

2.4.2 Arī noteikumu par uzņēmumu apvienošanu nepilnīga vai nepareiza piemērošana var ļoti negatīvi ietekmēt patērētājus, uzņēmumus un citus iekšējā tirgus dalībniekus, piemēram, darba ņēmējus.

2.4.3 Vērtējot apgalvojumus, ka uzņēmumu apvienošana ļaus paaugstināt efektivitāti, īpaša uzmanība jāvelta tam, vai apvienošana nekaitēs patērētājiem. Tāpēc uzņēmumu apvienošanai ir jānodrošina būtisks un ātrs efektivitātes pieaugums, kas sniedz labumu patērētājiem attiecīgajos tirgos, kuros pretējā gadījumā varētu rasties konkurences traucējumi.

2.5 Patērētāju tiesību aizsardzības jomā ES ir dalīta kompetence (4. pants, 2. punkts f) apakšpunkts).

2.5.1 Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 12. panta jauno redakciju, nosakot un īstenojot pārējo ES politiku un darbības, jāņem vērā patērētāju tiesību aizsardzības prasības.

2.5.2 Runa, tātad, ir par horizontālu pieeju patērētāju tiesību aizsardzības politikai. Šāda pieeja skaidri nostiprināta Kopienas primārajos tiesību aktos, kuros noteikts, ka iekšējā tirgus izveides procesā ir būtiski svarīgi ņemt vērā patērētāju intereses visās nozīmīgākajās politikas un ekonomikas jomās, lai visā ES tiktu nodrošināts augsts patērētāju tiesību aizsardzības līmenis.

2.5.3 Izvirzot priekšlikumus par patērētāju tiesību aizsardzības jomā spēkā esošo tiesību aktu tuvināšanu, Komisijai par galveno jāuzskata augsts patērētāju tiesību aizsardzības līmenis (LESD 114. panta 3. punkts). Tas nozīmē, ka Komisijas pienākums ir atbalstīt patērētāju intereses un nodrošināt augstu līmeni patērētāju tiesību aizsardzībā (LESD 169. pants).

2.5.4 Kopumā jānorāda ⁽⁴⁾, ka patērētāju tiesību aizsardzības principi līdz šim saskaņoti, pamatojoties uz "minimālas saskaņošanas principu", kas ļauj dalībvalstīm pieņemt vai saglabāt stingrākus aizsardzības pasākumus un kas reizēm radījis pretrunas starp tiesību aktiem patērētāju tiesību aizsardzības un iekšējā tirgus izveides jomā.

2.6 EESK atzinumā par tematu "Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības regulējums" ⁽⁵⁾ norādīts, ka brīva konkurence sniedz priekšrocības visiem tirgus dalībniekiem, jo īpaši patērētājiem, tomēr nozīmīgākajās liberalizētajās nozarēs radušies skaidri redzami brīvas konkurences ierobežojumi, kas izpaužas kā konkurentu izstumšana no tirgus un patērētāju mantisko tiesību pārkāpumi.

2.6.1 Minētajā atzinumā Komiteja uzsvēra, ka jāpilnveido patērētāju informēšanas un konsultēšanas sistēma, un norādīja, ka Eiropas Konkurences iestāžu tīklam savā darbībā jāņem vērā arī informācija un novērojumi, kurus valstu vai Kopienas patērētāju tiesību aizsardzības organizācijas vēlas sniegt, lai palielinātu tirgū īstenotās konkurences politikas efektivitāti un nodrošinātu patērētāju mantisko tiesību ievērošanu.

2.6.2 Par zaudējumiem, ko radījuši konkurences noteikumu pārkāpumi, un zaudējumu atlīdzināšanu EESK jau paudusi savu viedokli atzinumā par Komisijas sagatavoto zaļo grāmatu ⁽⁶⁾ un rosinājusi izstrādāt kopīgas pamatnostādnes, kurās būtu iekļauti noteikumi, kas paredz zaudējumu atlīdzināšanas kārtību gadījumos, kad pārkāpts Līguma 81. un 82. pants.

2.6.3 EESK rosinājusi arī pieņemt Kopienas noteikumus attiecībā uz kolektīvajām prasībām, ko organizācijas, kas pārstāv sociālās jomas un ekonomikas dalībniekus iekšējā tirgū, un jo īpaši patērētāju apvienības ⁽⁷⁾ iesniedz, lai panāktu zaudējumu atlīdzināšanu.

2.6.4 Šajā atzinumā EESK vēlētos norādīt, ka tā pašlaik izstrādā atzinumu par tematu "Baltā grāmata par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu" ⁽⁸⁾.

2.6.5 Tāpēc šajā atzinumā nav aplūkoti jautājumi saistībā ar konkurences noteikumu pārkāpumu radīto zaudējumu atlīdzināšanu privātpersonām vai patērētāju organizāciju, kas darbojas iekšējā tirgū, kolektīvo prasību iesniegšanu, jo EESK jau ir paudusi viedokli par šiem jautājumiem. Šajā atzinumā galvenā uzmanība pievērsta ekonomikas demokrātijai iekšējā tirgū.

3. Iepazīstināšana ar jēdzienu "ekonomikas demokrātija iekšējā tirgū".

3.1 Konkurences politikas mērķis ir radīt un nodrošināt nosacījumus tirgus konkurētspējīgai darbībai, lai ieguvēji būtu gan patērētāji, gan uzņēmumi. Tas nozīmē, ka:

- jāveic efektīvāki pasākumi, lai apkarotu darbību, kas kropļo konkurenci tirgū;
- jārada nosacījumi, lai patērētāji un visas personas, kurām ir mantiskas tiesības, jo tās tirgū veic saimniecisku darbību, tajā skaitā darba ņēmēji, varētu aktīvi iesaistīties konkurences politikas īstenošanā;
- jānodrošina pastāvīga informācijas plūsma un jārikojas elastīgi, organizējot konsultācijas, kurām ir konkrēti rezultāti;

⁽⁴⁾ Kā izņēmumu var minēt Direktīvu 2005/27/EK par negodīgu komercdarbību.

⁽⁵⁾ OV C 309, 16.12.2006., 1. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 324, 30.12.2006., 1. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 162, 25.6.2008., 1. lpp.

⁽⁸⁾ COM(2008) 165 galīgā redakcija. OV C 309, 16.12.2006., 1. lpp.

— jāizstrādā juridiskie instrumenti vai pasākumi, lai nodrošinātu visu tirgus dalībnieku vienlīdzības principa (neapņemot mazos un vidējos uzņēmumus, kuri arī būs ieguvēji no Kopienas politikas minētajā jomā), tiesību uz īpašumu un patērētāju tiesību atbilstošu ievērošanu, kā arī vispārējas nozīmes pakalpojumu pieejamību.

3.2 Tādēļ ir jānodrošina “ekonomikas demokrātija iekšējā tirgū”. Šis mērķis skaidri atspoguļots Lisabonas stratēģijā, kas tiek īstēta, lai ES kļūtu par konkurētspējīgāko un dinamiskāko uz ziņāšanām balstīto ekonomiku pasaulē, kas spēj nodrošināt ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi, radot vairāk un labākas darba vietas un lielāku sociālo kohēziju ⁽⁹⁾.

3.3 Lai iekšējā tirgū nodrošinātu ekonomikas demokrātiju, kas uzlabo Eiropas iedzīvotāju dzīves kvalitāti, jāīsteno pasākumi un jāpanāk virzība uz priekšu trīs plašās jomās.

3.3.1 Pirmkārt, jāizstrādā un jāievieš tradicionālie konkurences politikas instrumenti, proti, noteikumi par karteļu apkarošanu, uzņēmumu apvienošanu un valsts atbalstu, īpašu uzmanību velot atsevišķām liberalizētām nozarēm.

3.3.1.1 Tas attiecas arī uz tādu nozari kā vispārējas nozīmes pakalpojumi, kurā ilgi tika pieļauta monopola darbība un kura tikai nesen atvērta citiem tirgus dalībniekiem. Tāpēc vienam uzņēmumam bieži ir dominējošs stāvoklis, un konkurence ir ierobežota, jo citiem uzņēmumiem ir grūti iekļūt šajā tirgū.

3.3.1.2 Šajā jomā jāpaplašina patērētāju iespējas ierosināt prasību, lai nodrošinātu konkurences noteikumu ievērošanu, proti, tieši patērētājiem ir jāpiesūst tiesības ierosināt tiesvedību, ja viņi konstatējuši karteļu tiesību pārkāpumus. Galvenie pasākumi minētā mērķa sasniegšanai ir šādi: patērētāju informēšana, izglītošana un viņu izpratnes palielināšana, un, protams, arī rīcības tiesību piešķiršana patērētājiem un patērētāju organizācijām, kā arī attiecīgo iestāžu un procedūru pieejamības nodrošināšana.

3.3.2 Otrkārt, jāpilnveido konkurences politika, kas ietekmē patērētājus un visus tos, kuri gūst ienākumus no saimnieciskās darbības tirgū, tajā skaitā darba ņēmējus.

3.3.2.1 Konkurences noteikumus neievērojošu uzņēmumu darbība – slepena vienošanās vai dominējoša stāvokļa ļaunprātīga izmantošana –, kas kropļo konkurenci, var samazināt cietušās puses peļņu vai radīt tai lielākas izmaksas. Tādējādi tiek pārkāptas cietušās puses īpašumtiesības uz minētajiem ienākumiem, un tā kļūst par likumpārkāpuma upuri.

3.3.2.2 Tāpēc konkurences noteikumu pārkāpšanu var salīdzināt ar ienākumu nelikumīgu piesavināšanos no patērētājiem un visām tām personām, kuras gūst ienākumus no savas saimnieciskās darbības un uzņēmumiem, kuri darbojas tirgū atbilstoši konkurences noteikumiem. Vispārzināms ir fakts, ka MVU ir īpaša nozīme Eiropas ekonomikā, un šāds jauns skatījums uz konkurences politiku stiprinātu arī MVU stāvokli.

3.3.3 Treškārt, jāpastiprina un jāattīsta Eiropas Konkurences iestāžu tīkla dalībnieku savstarpējā sadarbība, kā arī to sadarbība ar Komisiju, valstu tiesu iestāžu un Komisijas sadarbība, kā arī valstu patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu un Komisijas sadarbība.

3.3.3.1 Savstarpējais atbalsts dos iespēju ātrāk noteikt attiecīgās lietas virzītāju un efektīvāk tās atrisināt.

4. Piezīmes par jautājumiem saistībā ar ekonomikas demokrātijas koncepciju.

4.1 Lai nodrošinātu patiesu ekonomikas demokrātiju, ES jāpieņem konkurences politika un pasākumi valstu tiesību aktu saskaņošanai, lai apmierinātu Eiropas patērētāju un visu tirgus dalībniekus vajadzības un prasības. Tāpēc turpmāk minētajās jomās jāveic praktiski pasākumi, lai nodrošinātu un palielinātu visu iekšējā tirgus dalībnieku uzticību.

4.2 Tiesību aktu saskaņošana.

4.2.1 Nenodrošinot tiesību aktu salīdzināmību vismaz galvenajās materiālo un procesuālo tiesību jomās, būs ļoti grūti panākt patiesu ekonomikas demokrātiju iekšējā tirgū, kā noteikts LESD 114. pantā un turpmākajos pantos, jo īpaši 116. pantā.

4.2.1.1 Par pilnvērtīgu iekšējā tirgus darbību varēs runāt tikai tad, kad patērētāji jutīsies pietiekami droši un pārliecināti, ka viņi var jebkurā ES valstī veikt pirkumus, droši apzinoties, ka viņiem nodrošināta līdzīga veida un efektīva aizsardzība pret uzņēmumiem, kas varētu pārkāpt viņu mantiskās tiesības. Preču un pakalpojumu pārrobežu aprīte dos iespēju patērētājiem meklēt izdevīgākus piedāvājumus, kā arī inovatīvus produktus un pakalpojumus un izdarīt visizdevīgāko izvēli. Tāpēc būtisks uzdevums ir cīk vien iespējams mazināt atšķirības patērētāju tiesību aizsardzības noteikumos visā ES.

⁽⁹⁾ Prezidentvalsts secinājumi. Eiropadomes sanāksme, kas 2000. gadā notika Feirā.

4.2.2 Lai gan dalībvalstis ir pieņēmušas valstu noteikumus atbilstoši 101. un 102. pantam, (iepriekš 81. un 82. pants), vēl aizvien dažādu valstu konkurences noteikumos ir vērojamas lielas atšķirības. Minētās atšķirības izpaužas gan materiālo tiesību jomā, definējot tādus jēdzienus kā “dominējošais stāvoklis”, “launprātīga izmantošana”, “ekonomiska atkarība”, gan arī patērētāju procesuālo tiesību jomā, nosakot patērētāju organizāciju uzdevumus un attiecības starp šīm organizācijām un valstu konkurences aizsardzības iestādēm.

4.2.2.1 “Minimālās saskaņošanas” princips, kuru piemēro valstu tiesību aktu saskaņošanas jomā, ir visatbilstošākais veids, lai apvienotu mērķus, kas izvirzīti iekšējā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzības jomā. Taču salīdzinājumā ar “izcelsmes valsts” principu, kas saistīts ar cita veida “iekšējā tirgus noteikumiem” par tiesību aktu savstarpēju atzīšanu patērētāju tiesību aizsardzības jomā, “minimālās saskaņošanas” princips nav savienojams ar izvirzīto mērķi “nodrošināt patērētāju tiesību aizsardzību augstā līmenī”.

4.2.2.2 Lai nodrošinātu patērētāju tiesību aizsardzību augstā līmenī, būtu lietderīgi pilnībā saskaņot atsevišķus būtiskus jautājumus, piemēram, principus, definīcijas un dažus procesuālus aspektus. Šāda rīcība atbilstu arī jaunākajām Kopienas stratēģijām patērētāju tiesību aizsardzības jomā (2002/2006 un 2007/2013).

4.2.3 Rīkojoties efektīvi, jākompensē visi zaudējumi tiem, kuriem konkurences noteikumu pārkāpšanas dēļ radīts kaitējums, un likumpārkāpējiem jāliedz iespēja gūt labumu nelikumīgā veidā. Lai to panāktu, varētu izmantot šādus instrumentus:

- procedūras, kas valsts iestādēm dod iespēju konfiscēt nelikumīgi gūtus ienākumus. Visi nelikumīgā veidā iegūtie līdzekļi, kas ir atgūti, jāizlieto vispārējās nozīmes mērķiem, kā iepriekš noteikts valstu tiesību aktos, galvenokārt finansējot publiskus pasākumus cietušo atbalstam. Valstu pasākumiem ir jāatbilst Eiropas Kopienas Tiesas noteiktajam līdzvērtības un efektivitātes principam;
- efektīvi, preventīvi un proporcionāli tiesību aizsardzības pasākumi (paredzot administratīvus sodus vai kriminālsodus), lai nepieļautu pārkāpumus, kas ietekmē iekšējā tirgus izveidi un darbību. Definīcijai “nelikumīgs” jāaptver jomas, kuras ir vienīgi ES kompetencē, lai, nosakot kopējus obligātos kritērijus attiecībā uz nodarījumiem, nodrošinātu iespējami efektīvāku Kopienas tiesību aktu piemērošanu⁽¹⁰⁾. Lisabonas līgumā paredzēts, ka ES, izmantojot koplēmuma procedūru, var pieņemt noteikumu minimumu noziedzīgu nodarījumu un sankciju definēšanai attiecībā uz īpaši smagiem noziegumiem ar pārrobežu dimensiju. (LESD 83. panta 1. punkts);
- informēšana par piespriesto sodu var būt efektīvs līdzeklis, izveidojot publiski pieejamus informācijas avotus, piemēram, pārkāpēju datu bāzi, u.c. Sodi par konkurences noteikumu pārkāpumiem preventīvi ietekmē potenciālos pārkāpējus. Informācija par piemērotajiem sodiem parāda cietušajiem jautājuma nozīmīgumu un palīdz informēt sabiedrību par konkurences aizsardzības pasākumiem;
- minētie pasākumi neapšaubāmi papildinās zaudējumu atlīdzināšanu, un šis jautājums, kā iepriekš minēts, šajā atzinumā netiek aplūkots, bet tam tiks veltīts atzinums par tematu “Balta grāmata par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu”.

4.2.3.1 Lai radīto zaudējumu kompensēšana būtu efektīvāka, jāatbild uz šādu jautājumu – vai valstu tiesu iestādes būs pilnvarotas pieņemt galīgo lēmumu par iekasēto administratīvo sodu izlietošanu, jeb par minētajiem līdzekļiem jālemj civilprocesā, novērtējot atbildību, kas pienākas cietušajam.

4.2.4 Reformējot tiesību aktus, kas regulē iekšējo tirgu, ir jādomā arī par to, kā visaptveroši tuvināt noteiktus tiesību aktus un vienlaikus nemazināt patērētāju tiesību aizsardzības līmeni atsevišķās dalībvalstīs.

4.3 Ietekme uz pamattiesībām.

4.3.1 Iekšējā tirgus noteikumu pārkāpumi ietekmē virkni ES pamattiesību, kuras ES iestādēm un struktūrām arī ir jāaizsargā, piemēram, vienlīdzības principu (Pamattiesību hartas 20. pants), tiesības uz īpašumu (Pamattiesību hartas 17. pants), patērētāju tiesību aizsardzību (Pamattiesību hartas 38. pants) un tiesības uz vispārējās nozīmes pakalpojumu pieejamību (Pamattiesību hartas 36. pants). Dažas no minētajām pamattiesībām – jo īpaši līdztiesības princips un nevienlīdzīgas attieksmes aizliegums – nostiprinātas arī konkurences noteikumos, nosakot, ka tie ir pamatprincipi, kas visiem ekonomikas dalībniekiem jāievēro attiecībā ar konkurentiem un patērētājiem⁽¹¹⁾.

4.3.2 Tāpēc rodas šādi jautājumi:

- Vai ir vajadzīgi īpaši pasākumi minēto tiesību aizsardzībai?
- Kāds varētu būt vispiemērotākais Kopienas tiesību aizsardzības mehānisms?
- Vai būtu lietderīgi Kopienas tiesību aktos brīvas konkurences jomā iekļaut īpašus noteikumus, lai saskaņā ar Pamattiesību hartas 17., 20. un 38. pantu nostiprinātu minētās patērētāju, uzņēmumu un to personu tiesības, kurām ir mantiskas tiesības, jo tās tirgū veic saimniecisku darbību?

⁽¹⁰⁾ Skatīt Komisijas priekšlikumu par vides krimināltiesisko aizsardzību, COM(2007) 51 galīgā redakcija, un Eiropas Kopienas Tiesas judikatūru (lietas C-176/03 un C-440/05).

⁽¹¹⁾ Skatīt LESD 101. panta 1. punkta d) apakšpunktu un 102. panta c) punktu.

4.3.3 “Augsta aizsardzības līmeņa” nodrošināšana varētu būt viens no līdzekļiem pamattiesību ievērošanai un aizsardzībai tirgū, jo, izstrādājot īpašu metodi vai vienotu procedūru, varētu palielināties administratīvais slogs. EESK uzskata, ka būtu lietderīgāk izmantot esošos instrumentus, piešķirot patērētāju organizācijām plašākas pilnvaras. Īstenojot atbilstošus pasākumus un izmantojot piemērotus līdzekļus, būtu vēlams panākt, ka attiecīgajos ES un dalībvalstu tiesību aktos, jo īpaši tādās jomās kā pirmās nepieciešamības preču un pamatpakalpojumu nodrošināšana, godīga konkurence un negodīga prakse, tiek iekļauti noteikumi, kuros skaidri atzītas patērētāju vai citu personu, kurām ir ekonomiskas intereses, tajā skaitā darba ņēmēju tiesības. Tas palīdzētu arī informēt sabiedrību un vairotu iedzīvotāju izpratni, kas, pēc Komisijas domām, ir būtisks uzdevums.

4.4 Tirgus dalībnieku līdzdalība.

4.4.1 Lisabonas līgumā (LESD 15. pantā) paredzēts, ka ES iestādēm, struktūrām, birojiem un aģentūrām jādarbojas iespējami atklāti, lai veicinātu labu pārvaldību un nodrošināt pilsoniskās sabiedrības līdzdalību. Pārredzamība ir viens no pamatnosacījumiem, lai sabiedrība atbalstītu Kopienas politikas.

4.4.2 Tirgus dalībnieku līdzdalība jāveicina, veidojot nepārtrauktu un efektīvu saziņu starp Komisiju, konkurences iestādēm un patērētāju organizācijām, lai savlaicīgi varētu īstenot preventīvus pasākumus pārrobežu pārkāpumu novēršanai. Tāpēc jārod atbildes uz šādiem jautājumiem:

— Kādus līdzekļus var izmantot sadarbības uzlabošanai?

— Kā pastiprināt pasākumu preventīvo aspektu?

Eiropas Parlaments ierosina ⁽¹²⁾ “Eiropas Patērētāju ombuda” izveidi un atbalsta par attiecībām ar patērētājiem atbildīgu padomdevēju iecelšanu Eiropas Komisijā. Šajā sakarā būtu jāapsver, kas ir lietderīgāk – izveidot tādu *ad hoc* struktūru kā Eiropas Patērētāju ombuds vai paplašināt esošā Eiropas Ombuda pilnvaras? Lai konkurences politikas metodes augsta patērētāju tiesību aizsardzības līmeņa nodrošināšanai būtu atbilstīgas un iespējami labāk izmantotu esošos resursus, EESK uzskata, ka sākotnēji būtu

pietiekami iecelt par attiecībām ar patērētājiem atbildīgu padomdevēju ⁽¹³⁾ Komisijas nodaļās, kurām ir īpaša nozīme patērētāju tiesību aizsardzībā.

4.4.3 Iespējams, ka jāmaina Komisijā noteiktā kārtība administratīvās procedūras uzsākšanai, taču konfidencialitātes princips ir jāievēro pilnībā. Minēto problēmu varētu atrisināt, piemērojot Eiropas Pamattiesību hartas 41. pantu, kurā noteiktas personas tiesības uz piekļuvi dokumentiem, iestāžu pienākums pamatot savu lēmuma, personas tiesības tikt uzklašītai un apelācijas tiesības.

4.4.4 EESK jau norādījusi ⁽¹⁴⁾, ka jāuzlabo informācijas apmaiņa par obligātajām prasībām konsultāciju procesā. Jānosaka, ka katram ģenerāldirektorātam konsultāciju procesa ietekmes novērtējums jāveic, kad tiek apspiesti visi izteiktie priekšlikumi (ne tikai stratēģiski svarīgi jautājumi). Komisijai būtu jārisina arī citi visiem Eiropas iedzīvotājiem nozīmīgi jautājumi, piemēram, saistībā ar valodām, kurās notiek konsultācijas, uzdoto jautājumu neitralitāti un atbilžu sniegšanas termiņiem.

4.4.5 Diskusiju gaitā jāapspriež arī, kādi varētu būt patērētāju organizāciju un citu pārstāvības struktūru uzdevumi, kad tiks nolemts, ka tām ir likumīgas tiesības aktīvi rīkoties gadījumos, kad var iesniegt prasību par zaudējumu atlīdzināšanu. Šis jautājums būs jārisina, izveidojot atbilstošu juridisko instrumentu, kad tiks pabeigta diskusija par iepriekš minēto Balto grāmatu par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu.

4.4.6 Svarīgi ir palielināt sabiedrības izpratni par to, cik nozīmīga ir iedzīvotāju līdzdalība un iesaistīšana konkurences politikas īstenošanā. Sabiedrībai nebūtu jāuzskata, ka aizliegta darbība (piemēram, atsevišķu uzņēmumu veidoti kartēļi) ir neatrisināms jautājums vai tāds jautājums, kas atrisināms vienīgi visaugstākajā politiskajā vai ekonomiskajā līmenī. Šāda darbība ir vērtējama kā rīcība, kurai var būt nopietnas sociālas sekas un kura apdraud vai pat pārkāpj cietušo īpašumtiesības. Tādēļ minētie jautājumi ir jāapspriež un jārod risinājumi, lai izstrādātu visatbilstošākos izglītošanas un izpratnes veidošanas pasākumus un nodrošinātu, ka Eiropas patērētāji izprot šādu nelikumīgu darbību sekas. Turpmākais atbalsts visiem Eiropas Patērētāju aizsardzības centru tīkla

⁽¹²⁾ EP deputāta Lasse Lehtinen ziņojums par ES patērētāju aizsardzības politikas stratēģiju 2007.–2013. gadam.

⁽¹³⁾ Eiropas kopienų dibināšanas līguma 153. panta 2. punktā norādīts: “Patērētāju tiesību aizsardzības prasības ņem vērā, nosakot un īstenojot pārējo Kopienas politiku un darbības”. Šī prasība attiecas uz visu Eiropas iestāžu ierēdņiem. Par patērētāju tiesību ievērošanu atbildīgais padomnieks varētu palielināt pārējo ierēdņu interesi par minēto jautājumu un atgādināt viņiem, ka jādarbojas sabiedrības labā.

⁽¹⁴⁾ Skatīt Zaļo grāmatu “Eiropas pārredzamības iniciatīva”, OV C 324, 30.12.2006.

īstenotajiem pasākumiem varētu būt pirmais solis šajā virzienā. Arī turpmāk jāvelta pūles, lai šādu centru izveidotu visu dalībvalstu lielākajās pilsētās un organizētu gan vispārīgas, gan īpašiem jautājumiem veltītas reklāmas kampaņas, ar kuru starpniecību ātrā un tiešā veidā varētu informēt sabiedrības locekļus par viņu kā patērētāju tiesībām, kā arī centriem vai struktūrām, kurās jāvērsas, lai iesniegtu sūdzību vai meklētu padomu.

4.5 Vispārējās nozīmes pakalpojumi.

4.5.1 LESD 14. pantā un Protokolā Nr. 26 izveidots juridiskais pamats Kopienas rīcībai vispārējās nozīmes pakalpojumu jomā. Lai nodrošinātu augsta līmeņa kvalitāti, drošību un ekonomisko pieejamību, vienlīdzīgu attieksmi un veicinātu vispārēju pieeju un lietotāju tiesības, jārod atbildes uz šādiem jautājumiem:

- Kā būtu jāveic periodisks novērtējums Kopienas līmenī?
- Kādi pasākumi īstenojami, lai novērstu konkurences traucējumus nesen liberalizētajās nozarēs?
- Kā panākt, ka tirgus atvēršanas process sniedz labumu patērētājiem?

4.5.2 Kopumā jānorāda, ka pārredzamības trūkums minēto pakalpojumu pārvaldībā, kā arī nepamatotie tarifi, kas tiek uzspiesti gan uzņēmumiem, gan iedzīvotājiem, nozīmē, ka minētie jautājumi ir jārisina.

4.6 Konkurences politika un tās nozīme iekšējā tirgū.

4.6.1 ES ir ekskluzīvas tiesības pieņemt iekšējā tirgus darbībai nepieciešamos konkurences noteikumus.

4.6.2 Konkurences politikai jānodrošina patērētājiem visplašākās izvēles iespējas, kad runa ir par cenu, kvalitāti un dažādību (īpaši jāmin tādas pirmās nepieciešamības preces un pamatpakalpojumi kā pārtika, mājoklis, izglītība, enerģētika, transports un sakari), kā arī zemākas cenas.

4.6.3 Tomēr līdztekus tirgus efektivitātei kā mērķis ir jāizvirza arī patērētāju dzīves kvalitātes un labklājības uzlabošana. Lai to panāktu, patērētāju aktīva līdzdalība ir jānostiprina tiesību aktos un jāizveido iestāžu sistēma, jo pretējā gadījumā patērētāji labklājības nodrošināšanas procesā ir tikai pasīvi subjekti.

4.6.3.1 Tāpēc ir jāmaina pašreiz spēkā esošie tiesību akti, mainot konkurences noteikumu interpretāciju vai izstrādājot jaunus noteikumus. Visbeidzot, jāapsver jaunu juridisku līdzekļu izstrāde, kas papildinātu vai aizvietotu spēkā esošos.

Briselē, 2008. gada 3. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ģenerālsekretārs
Martin WESTLAKE